

ارزیابی عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای اسلامی شهر تبریز مهسا فرامرزی اصلی^۱

استادیار شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

علی زینالی عظیم

دانشجوی دکتری برنامه ریزی شهری، عضو باشگاه پژوهشگران و نخبگان، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۲/۰۶

چکیده

مقاله حاضر در مورد ارزیابی عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای اسلامی شهر می باشد. مدیریت شهری در جهان رو به توسعه دارای ضعفها و قدرتهایی است که یکی از مهمترین نهادها که می تواند به توسعه مدیریت شهری کمک کند تشکیل شوراهای شهری می باشد، که در ایران هم با عنوان شورای اسلامی شهر مطرح شده است، اما به دلیل عدم برنامه ریزی دقیق با مشکلاتی مواجه شده اند، هدف نهایی تحقیق ارزیابی عملکرد مدیریتی شورای اسلامی کلانشهر تبریز از نظر عملکرد اثر بخشی شوراها از بعد برنامه ریزی، اجرا، نظارت در مدیریت کلانشهر تبریز و ایجاد بستر مناسب برای عملکرد شوراها در زمینه هماهنگی های لازم با نهادهای مسئول شهری برای تحقق مدیریت یکپارچه کلانشهر تبریز می باشد. بنابراین سوالی که در رابطه مطرح می شود این است که آیا شورای اسلامی کلانشهر تبریز از نظر مدیریتی پس از استقرار شورای اسلامی عملکرد مناسبی داشته است؟ روش تحقیق حاضر توصیفی و کاربردی می باشد. به طوریکه این بررسی از نظر هدف یک مطالعه توسعه ای است و از نظر زمان یک بررسی مقطعی تلقی می شود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی کارمندان شهرداری مناطق ۱۰ گانه شهر تبریز و تعدادی از ساکنین شهر تبریز می باشد که از طریق جدول مورگان بدست آمده است و همچنین از طیف لیکرت استفاده گردیده است. در تحلیل آماری یافته ها از نرم افزار SPSS استفاده گردید. نتایج های بدست آمده از تحقیق نشان داد که عملکرد مدیریتی شورای اسلامی کلانشهر تبریز در سطح مناسبی بوده است.

واژگان کلیدی: مدیریت، مدیریت شهری، یکپارچگی مدیریت شهری، شورا، شورای اسلامی شهر تبریز

مقدمه

شهرها در حال تبدیل شدن به "موتورهای رشد" هستند، سرمایه‌گذاران و کارهای تخصصی را جذب می‌کنند. (Bačlija, 2010) به موازات آن شهرنشینی بی‌رویه ازدیاد تراکم جمعیتی و گسترش ناموزمون و نابسامان شهری را به ارمغان آورده است. (Zhou and Wu, 2015). مدیریت مهمترین عامل در حیات، رشد و بایندگی یا مرگ یک جامعه است و روند حرکت از وضع موجود به سوی وضع مطلوب را کنترل میکند. شهر به عنوان یک سیستم و نظام اجماعی پیچیده و متنوع نیازمند به مدیریت سازمان یافته‌ای برای تعیین و ستیابی به اهداف و هماهنگی فعالیتهای مرتبط می‌باشد. (کیانی و همکاران، ۱۳۹۱).

در این راستا مدیریت شهری به منظور ارتقای مدیریت پایدار مناطق شهری در سطح محلی با در نظر داشتن و تعبیت از اهداف و سیاستهای ملی، اقتصادی و اجتماعی کشور در جهت کنترل و هدایت همه جانبه و پایدار شهر می‌باشد (کیا و همکاران، ۱۳۹۵). مدیریت شهری، دولت محلی را برای عملکرد مطلوب در جهت بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی در شهر قادر می‌سازد (Bačlija, 2011).

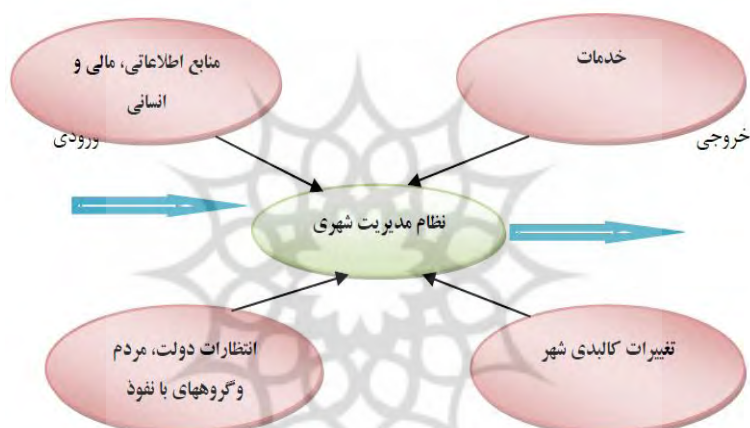
در دوران معاصر، تشکیل حکومتهای محلی نشانگر سیاست دموکراتیک کردن اداره شهرها از ناحیه دولت مرکزی است و تثبیت آنها حاکی از تغییر الگوی مدیریت محلی از مدیریت متمرکز دولتی به توزیع قدرت و مدیریت گسترده مردمی دارد. در واقع هدف از تشکیل حکومت محلی، شرکت دادن مردم در اداره امور از پایبندترین سطح جامعه تا بالاترین سطح آن است تا شهروندان به اداره امور شهر و محلی که در آن زندگی میکنند، علاقه مند شوند. و نسبت به آن احساس مسئولیت کنند. علاوه بر این، از این طریق زمینه بحث و گفتگو در سطح محلی و ملی برای همه افراد و گروهها فراهم میشود و مسائل و مشکلات اجتماعی به روشنی مطرح و برای آنها راه‌های مناسب و سازنده پیدا می‌شود. (اشتریان و کریمی فرد، ۱۳۹۵)

بنابراین شوراها از جمله سازمانهایی هستند که برای تحقق مشارکت مردم در فرآیند تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، نظارت و اجرای سیاست‌گذاری‌ها در سطوح محلی و منطقه‌ای فعالیت می‌کنند و از این طریق زمینه حضور و مشارکت مردم در امور مربوط به خودشان فراهم می‌نمایند به همین دلیل، شوراها به عنوان سازمان محل اطلاق می‌شود که یک نوع حضور نهادینه شده مردم و منشأ شکل‌گیری خدمات شوراها می‌باشد بنابر این هرگاه قرار باشد انسان و اجتماعات انسانی (نمونه شهرها) محور برنامه‌ریزی قرار گیرند و عملاً درگیر فرآیند برنامه‌ریزی شوند به عبارت دیگر برنامه‌ریزی باید اساس مشارکت مردم صورت گیرد و بدون حضور مردم، برنامه‌ریزان در دستگاههای اجرای قادر نخواهند بود و به اهداف توسعه (شهر) دست یابند. (مظفری و مولائی هاشجین، ۱۳۹۳) توجه به شورای اسلامی شهری موجب ترویج فرهنگ مشارکت و حساس تر شدن شوراها نسبت به جایگاه فرد در مدیریت شهری شده و در نتیجه حرکت جامعه به سمت مشارکتی شدن سوق خواهد یافت.

مبانی نظری تحقیق

شهرها همیشه در حال فرایند غنی‌سازی و کانون‌گسترش هستند. (Abbott, 2013) مدیریت مدرن شهری به عنوان فرایند اجرای، هماهنگی و ارزیابی استراتژی‌های یکپارچه با کمک مقامات شهرستان، با توجه به اهداف بخش

خصوصی و سود شهروندان در چارچوب سیاسی که در سطوح بالاتری از دولت وجود دارد، تعریف می شود. (Malek ahmudi, Saremi, 2015). مدیریت شهری به عنوان یک تلاش برای هماهنگی و یکپارچه سازی اقدامات دولتی و خصوصی برای غلبه بر مشکلاتی که ساکنان شهری روبرو می شوند، و ایجاد رقابتی تر، عادلانه تر و با ثبات تر میان شهرستانها می باشد. (Momeni, et.al, 2011) به این ترتیب امروزه برای مدیریت پیچیده شهری به طور موثر، مدیران شهری باید با آن آشنا شوند که چگونه شهرها به حیات خود ادامه می دهند. با ظهور تکنولوژی در علم و مدیریت، مدیریت شهری به دنبال درک سیستم های شهری متشکل از عوامل انعطاف پذیر متعدد با قوانین رفتاری مرتبط در ارتباط است. (Hopkins, 2013) به عبارت دیگر مدیریت شهری پیچیده است، بطوری که سیستم های شهری به عنوان دور از تعادل، به طور مداوم در حال تحول هستند. در نهایت، متفاوت از برنامه ریزی زمینه ای که بر طرح ها تأکید دارد، مدیریت شهری بر تصمیم ها و برنامه ها و کارایی آنها تأکید دارد. (Hopkins, 2014) نظام مدیریت شهری مانند هر نظام دیگری ورودی و خروجیهایی دارد که در شکل (۱) نمایش داده شده است.

شکل (۱) ورودی و خروجی نظام مدیریت شهری: منبع (سعیدینا، ۱۳۸۳)

مدیریت موثر می تواند ایده ها و رویکردهای پایدار جدید، مدیریت دانش و ارتباطات را به منظور ارتقاء مدیریت، تصمیم گیری و بررسی، ادغام کند. به عنوان یک رهبر شهری، باید سعی کنیم که تیم مدیریت ما موثر باشد. شاخص های عملکرد یک ابزار کلیدی برای اندازه گیری مدیریت موثر هستند. یک مثال از یک راه حل تکنولوژیکی به نام Cockpit City را در نظر بگیرید. این یک سیستم مدیریت اطلاعات و تصمیم گیری یکپارچه است که می تواند به مقامات شهرستان در رشد و تغییرات مدیریت در یک شهر بر اساس شاخص های عملکرد کلیدی مربوط به مناطق مانند ترافیک، محیط زیست و اقتصاد کمک کند. (Siemens Corporation, 2010). لیدا پنج بعد را برای مدیریت شهری مشخص می کند: تمرکززدایی شهر؛ مشارکت کاربران؛ مدیریت مستقل؛ توسعه پایدار؛ و رقابت شهر. (Lida, 2013). براین اساس امروزه مدیریت مقصد، مفهومی جدیدتر از مدیریت شهری است. اولین مطالعات در این زمینه دهه ۱۹۹۰ انجام شد. مدیریت مقصد مانند مدیریت شهری سنتی با زمینه های مختلف در ارتباط است، (Morrison, 2011; Wang and Pizam, 2013; Lane, 2011; Pike and Page, 2014). پیرس و اسکیزونی ۳ ویژگی برای مدیریت مقصد بیان می کند: (Pearce and Schanzel, 2015)

۱- شامل مجموعه ای از فعالیت ها، جاذبه ها، ویژگی ها، تجارب، محصولات یا خدمات؛

۲- دارای یک بعد جغرافیایی قابل توجه است؛ به عبارت دیگر، مقصد ها با مکان ها، مناطق، مناطق یا فضاهای خاص در محدوده ای از مقیاس از محلی تا کلان منطقه ای مرتبط می شوند؛ بحث بر سر این است که آیا مرزهای مقصد ثابت یا سیال، اداری یا عملکردی هستند یا نه؟

۳- معمولاً از دیدگاه تقاضا یا عرضه تعریف می شود که در آن دو گروه اول از ویژگی ها به لحاظ نیازها، ادراکات و تجربیات گردشگران یا با توجه به ارائه دهندگان بخش چندگانه خصوصی و سازمان های دولتی مربوطه که طیف وسیعی از خدمات و محصولات را پیشنهاد می کنند. (Pearce, 2015)

در کشورهای مدرن، نخبگان و شهروندان به طور همزمان درباره اداره شهر تصمیم می گیرند. اما شهرهای کشورهای توسعه نیافته یا در حال توسعه شهرهای آسیب پذیر در جهان هستند، بنابراین عواقب ناشی از شهرنشینی و شهرسازی در این شهرها نیز نسبت به کشورهای توسعه یافته بسیار بدتر است، در نتیجه مشکلات ناشی از سیستم های مدیریت شهری در کشورهای جنوب نیز بیشتر و جدی تر است. اصلاحات مدیریتی در شهر کشورهای جنوب نیاز به یک رویکرد جدید به مدیریت شهری در شهرها دارد. (khazae, Razavian, 2012, 659-666)

مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه باید ۲ هدف ساده، اما در عین حال بسیار مهم به دست آورد: برنامه ریزی برای تامین و نگهداری زیرساخت و خدمات شهری و برای اطمینان از وضعیت مالی و سازمانی دولت های محلی. (Abedi Jafari, et al, 2012, 67-75)

درباره مدیریت شهری در ایران نیز می توان گفت که اداره شهرها از دوران باستان وجود داشته است، ولی نقطه عطف مدیریت شهرهای ایران را باید دوران مشروطیت دانست. که با تصویب قانون بلدیة در سال ۱۲۸۶ به انجام رسید. این قانون در عمل با شکست مواجه شد و در دوره پهلوی نیز تمرکزگرایی شدیدی بوجود آمد. در این دوره نیز عملاً اداره شهرها برعهده متولیان دولتی بود. پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ بر اساس قانون اساسی کشور قانون جدیدی بر اداره شورایی کشور در سطح کشور، استانی، شهری و روستایی بوجود آمد. در سطح شهرها شورای اسلامی شهر، جایگزین انجمن شهر شد و وظایفی که بر عهده این انجمن بود، بر عهده شورای اسلامی شهر گذاشته شد. اولین انتخابات شوراهای اسلامی شهر در سال ۱۳۷۷ برگزار گردید و اولین نمایندگان شوراهای از این زمان آغاز به کار کردند و برای اولین بار از قدرت دولت در مدیریت شهری کاسته شده و به نهادهای محلی و مردمی واگذار گردید. (سعیدنیا، ۱۳۸۳). نظام شهری ایران برخاسته از ساختار سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جامعه کهن ایران و متأثر از عوامل بیرونی در طول تاریخ، فراز و نشیب های زیادی داشته است. به همین دلیل تحلیل این نظام شهری بدون در نظر گرفتن عوامل مختلف خارجی و داخلی میسر نیست. تا وقوع انقلاب مشروطه در ایران، اداره شهرها در دست کسانی بود که به طور مستقیم از سوی شاه وی عهده دار مدیریت شهرها بوده اند و تحت عناوین کلانتر و داروغه و غیره مدیریت شهر و برعهده داشتند. شهرنشینی نیز کند بود و مسائل آن نیز محدود بود. با وقوع انقلاب مشروطه، حکومتی جدید در عرصه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه آغاز شد که بر زندگی شهری نیز اثر گذاشت، قوانین شهری در دهه های بعدی موبد اهمیت مدیریت شهری است. هر چند فرآیند مدیریت شهری با شکلی دیگر تحت تاثیر قدرت سیاسی حاکم بر جامعه بود. (لطیفی، ۱۳۸۵). با پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به نقش موثر سیاست عدم تمرکزگرایی در

اداره امور عمومی کشور و ضرورت سپردن امور محلی به مردم تشکیل شوراهای مردمی مورد توجه قرار گرفت. همچنین در قانون اساسی در چندین اصل به تشکیل شوراها، حدود قلمرو فعالیت و اختیارات آنها و چگونگی ارتباطشان با دستگاه های دولتی اختصاص یافت. در ایران پس از دو دهه وقفه در اسفند ماه سال ۱۳۷۷ برای نخستین بار مردم در انتخابات شورای شهر شرکت کردند. با انجام انتخابات شوراها گام بزرگی در اداره بخشی از امور اجرایی کشور با تکیه بر روند آزاد تبادل دانش، بینش و آرای مردم برداشته شد. مدیریت شهری در ایران از دو سازمان و نهاد شورای شهر و شهرداری تشکیل شده است.

شورای شهر نهادی مردمی است، اصل یکصدم قانون اساسی نیز مؤید همین مطلب است: برای پیشبرد سریع برنامه های اجتماعی، اقتصادی و اجتماعی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی و آموزشی و سایر امور رفاهی از طریق همکاری و مشارکت مردم با توجه به مقتضیات محلی اداره روستا، بخش، شهر و شهرستان و استان نظارت شورایی به نام شورای روستا، بخش، شهر و شهرستان و استان صورت میگیرد که اعضای آن را همان مردم محل انتخاب می کنند. شهر مطلوب کیفیت زندگی، بهداشت و آموزش و کارایی بالایی دارد. این در واقع همان آرمان شهری که همه ی جوامع بدنبال آن هستند.

مهمترین اهرمهای شورای شهر برای اعمال حاکمیت مردم در اداره امور شهر در سه بخش عمده و اساسی است که عبارتند از:

- ۱- انتخاب شهردار: باتوجه به مسکوت ماندن قانون شوراها نزدیک به ۲۰ سال، وزارت کشور مسئولیت انتخاب شهردار را عهده دار بود. اما از سال ۱۳۷۵ انتخاب شهردار بر عهده شورا گذاشته شد.
  - ۲- تصویب برنامه و طرح جامع شهر: در ایران باتوجه به استناد ماده ۹۹ قانون شهرداریها، حریم نقشه جامع و مقررات آن پس از تصویب شورای شهر و تایید وزارت کشور به اجرا گذاشته می شود.
  - ۳- تصویب بودجه سالیانه و نظارت بر عملکرد شهرداری: طبق ماده ۶۷ مقررات مالی شهرداریها، شهرداری موظف تا آخر دیماه، بودجه سالیانه خود را به شورا پیشنهاد و شورا نیز باید قبل از اسفند ماه هر سال آن را بررسی و تصویب نماید. (یوسفی، ۱۳۸۵: ۳۸-۴۰). با نگاهی به وضعیت شهرنشینی و نحوه ی مدیریت شهرها در ایران برای ایجاد یکپارچگی مدیریت شهری بایستی تعریف درستی از شهر ارائه شود.
- در نهایت مفهوم مدیریت شهری مجموعه ای از دانش و مهارت های لازم برای مدیریت عملکرد شهرهای مدرن و مناطق شهری است که امکان اجرای موثر برنامه های شهری و هماهنگ سازی سرمایه گذاری و زیرساخت های عملیاتی و خدمات اساسی را فراهم می کند. (IE University, 2017).

پیشینه ی تحقیق

صفری و همکارانش در مقاله ای با عنوان طراحی و سازماندهی مولفه های اندازه گیری مدیریت شهری با تاکید بر حکمرانی خوب و ارزیابی متوازن بیان می کنند که برای مدیریت شهری و حکمرانی خوب مولفه های طراحی شده را در ارزیابی عملکرد سازمانی شهرداری ها و مدیریت شهری مورد توجه قرار بدهند. (صفری و همکارانش، ۱۳۹۴). در پژوهشی با موضوع مطالعه مروری مقالات مدیریت یکپارچه شهری، رضوانی فرخند، اضهار میکند که لایه ها و کنشگران در حوزه مدیریت شهری به سه معقوله تقسیم می شوند: الف) مقولات تمرکز در مدیریت

سازمانی، اصلاح قوانین، قدرت اقتصادی درون سازمانی، رویکرد مدیریتی کل‌گرا به شهر در حوزه ابزارها ب(مقولات: تفکیک رهبری سیاسی از مدیریت تخصصی، پیشبینی مداخلات سایر بخشها، شناخت ابزارها و تجارب موجود، استراتژی منسجم، از منظر لایه‌ها. ج) مقولات تقویت شوراهای شهری، مشارکت هماهنگ کنشگران عرصه مدیریت، فعالیت علمی و آموزشی در حوزه کنشگران قرار می‌گیرند. (رضانی فرخ، ۱۳۹۳)

باکلیجا در مقاله‌ای تحت عنوان مدیریت شهری در چهارچوب اروپا به این نتیجه رسیده است که استقلال دولت‌های محلی برای مدیریت شهری کم‌رنگ است. اما بر برخی از جنبه‌های عملکردی شهر تاثیر مثبتی دارد. (Bačlija, 2011)

پور احمد و همکارانش در پژوهشی دیگر با عنوان عدم مدیریت یکپارچه شهری در ایران: تحلیل از دیدگاه مشکلات تعاملی و حقوقی بین دولت و شهرداری، به این نتیجه دست یافته‌اند که شهرداری خودمختاری کم و ضعیفی نسبت به دولت و سازمانهای وابسته آن دارد؛ که خود بخشی از موانع مدیریت یکپارچه در کشور است. (Pourahmad, et al, 2015). شیخی و همکارانش در پژوهشی با عنوان تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و مدیریت شهری با نقش میانجی مشارکت شهروندان (مطالعه موردی: شهرداری کرمان)، به این نتیجه رسیده‌اند که، بین سرمایه اجتماعی و مشارکت شهروندان رابطه معناداری بوده، همچنین بین مشارکت شهروندان و مدیریت شهری رابطه وجود داشته و بین سرمایه اجتماعی و مدیریت شهری رابطه معناداری وجود دارد. (شیخی و همکاران، ۱۳۹۴).

نقد و بررسی عملکرد شوراهای اسلامی شهر در ایران پژوهش دیگری است که توسط اشتریان و کریمی فرد انجام یافته است که نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که تمرکزگرایی، رانته بودن سیستم و مبهم بودن جایگاه حقوقی موجب عملکرد نامطلوب شوراها در ایران شده است. (اشتریان و کریمی فرد، ۱۳۹۵)

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر به صورت پیمایشی اجرا خواهد شد به طوریکه این بررسی از نظر هدف یک مطالعه توسعه‌ای است و از نظر زمان یک بررسی مقطعی تلقی می‌شود. جامعه آماری تحقیق شامل کارکنان مناطق دوازده گانه شهرداری شهر تبریز و تعدادی از ساکنان شهر تبریز بصورت تصادفی می‌باشد. حجم نمونه شامل ۱۰۱ نفر، (که شامل کارکنان مناطق ۱۲ گانه شهرداری شهر تبریز بعلاوه تعدادی از جمعیت شهر تبریز) می‌باشد که از طریق جدول مورگان بدست آمده است. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی و ساده می‌باشد. نوع تحقیق توسعه‌ای - کاربردی و روش اصلی - توصیفی - تحلیلی می‌باشد. در این تحقیق بر اساس ماهیت آن اطلاعات لازم به دو شیوه زیر گردآوری می‌گردد:

- ۱ - روش کتابخانه‌ای و اسنادی در جهت تبیین تئوریک موضوع و گردآوری اطلاعات از مراکز و موسسات رسمی
- ۲ - مطالعات میدانی که شامل بازدید از منطقه مورد مطالعه جهت شناسایی ویژگیهای منطقه مورد مطالعه، پرسشنامه و ابزار گردآوری اطلاعات این تحقیق (مشاهده، فیش، جدول و بانک اطلاعاتی و شبکه‌های کامپیوتری و غیره) می‌باشد. برای پایایی سوالات و آزمون پرسشنامه نیز از آلفای کرونباخ استفاده گردیده است. از روش ضریب آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی یک پرسشنامه یا آزمون با تاکید بر همبستگی درونی استفاده گردید. در این روش اجزا یا

قسمت های پرسشنامه برای سنجش ضریب پایایی آزمون به کار برده شد. برای تجزیه و تحلیل آماری از نرم افزار SPSS استفاده شده است.

معرفی محدوده

استان آذربایجان شرقی با جمعیت ۳۹۰۹۶۵۲ نفر از استانهای ترک نشین ایران است که تبریز مرکز استان آذربایجان شرقی در ناحیه شمالغربی آن واقع شده است. مرکز استان شهر تبریز با جمعیت یک میلیون و ۷۷۳ هزار و ۳۳ نفر ۴۲ درصد جمعیت استان را به خود اختصاص داده است

شهر تبریز در ۴۶ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی و ۳۸ درجه و دو دقیقه عرض شمالی از نصف النهار گرینویچ واقع شده است. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۴۰۰ متر می باشد. با وسعتی حدود

۱۱۸۰۰ کیلومتر در قلمرو میانی خطه آذربایجان و در قسمت شرقی شمال دریاچه ارومیه و ۶۱۹ کیلومتری غرب تهران قرار دارد. در ۱۵۰ کیلومتری جنوب جلفا، مرز ایران و جمهوری آذربایجان قرار گرفته است. جمعیت تبریز بیش از یک و نیم میلیون نفر می باشد. تبریز از سمت جنوب به رشته کوه منفرد همیشه پر برف سهند و از شمال شرقی به کوه سرخ فام (عون علی عینالی) محدود می شود. رودخانه آجی چای (تلخه رود) از قسمت شمال و شمال غرب تبریز می گذرد و بعد از طی مسافتی قابل توجه در دشت تبریز به دریاچه ارومیه می ریزد و مهرانرود از میانه تبریز می گذرد که اکثرا در فصول مختلف سال بی آب است. تبریز زمانی دارای باغات و مزارع فرح انگیز و پر آوازه ای بود که همراه قنات ها و چشمه های متعدد که امروز تمامی آن همه باغات و مزارع از میان رفته یا درحکم از میان رفتن است و گستره شهر پیرامون خود را به مناطق مسکونی، تجاری، اداری، و صنعتی و خدماتی مبدل ساخته است. (آسیابانی پور، ۱۳۹۳)

شکل (۲) نقشه تقسیمات کشوری ایران

شکل (۳) نقشه تقسیمات استان آذربایجان شرقی

شکل (۴) نقشه محدوده مناطق دهگانه شهرداری تبریز

نتایج تحقیق

آیا عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر در زمینه‌ی (برنامه‌ریزی، اجرایی، نظارت و) اثر بخش بوده است؟

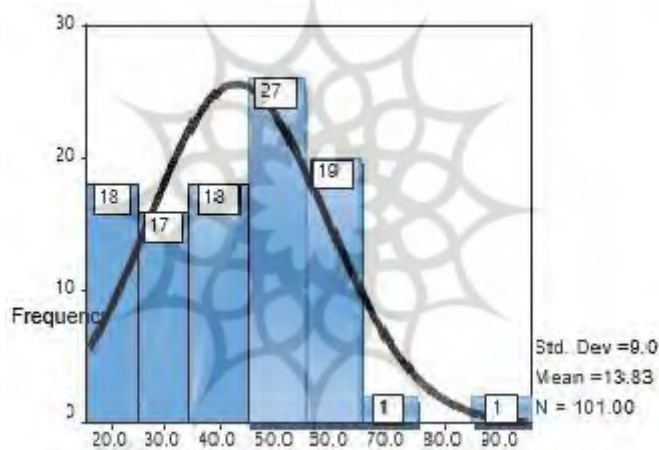
با توجه به جدول شماره (۱) مشاهده می‌شود میانگین عملکردی مدیریتی شهری تبریز در قبل از استقرار شوراها در زمینه برنامه‌ریزی با میانگین ۱۵/۴۵ و انحراف معیار ۸/۲۵ و انحراف استاندارد میانگین ۳۸/ بدست آمده، به لحاظ

اجرای هم میانگین برابر با ۱۲/۵۸ با انحراف معیار ۹/۸۸ و انحراف استاندارد میانگین ۴۵/ بوده، همچنین به لحاظ نظارتی میانگین ۱۳/۴۷ و انحراف معیار ۹/۱۵ و انحراف استاندارد میانگین ۴۱/ بدست آمده است. با توجه به جدول شماره (۲) مشاهده می شود میانگین عملکردی مدیریت شهری تبریز پس از استقرار شوراها در زمینه برنامه ریزی با میانگین ۷۹,۵ و انحراف معیار ۴/۳۶ و انحراف استاندارد میانگین ۲۵/ بدست آمده، به لحاظ اجرایی هم میانگین برابر با ۷۳,۵ با انحراف معیار ۶/۱۲ و انحراف استاندارد میانگین ۳۹/ بوده، همچنین به لحاظ نظارتی میانگین ۷۵,۳ و انحراف معیار ۵/۳۸ و انحراف استاندارد میانگین ۳۰/ بدست آمده است. در نتیجه ملاحظه می گردد که عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر در مدیریت شهری در زمینه برنامه ریزی و اجرا و نظارت، اثر بخش بوده است، این اثر بخشی زیاد چشمگیر می باشد.

متغیر	میانگین	انحراف معیار	انحراف استاندارد میانگین
برنامه ریزی	۱۵,۴۵	۸,۲۵	۳۸
اجرا	۱۲,۵۸	۹,۸۸	۲۵
نظارت	۱۳,۴۷	۹,۱۵	۴۱

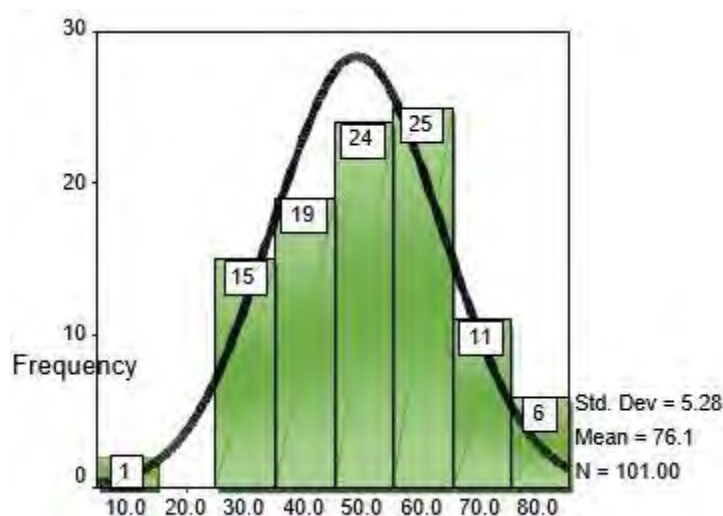
جدول شماره (۱) توزیع پراکندگی عملکرد مدیریتی شهر تبریز قبل از استقرار شورای شهر

نمودار (۱) عملکرد مدیریتی شهر تبریز قبل از استقرار شورای شهر

متغیر	میانگین	انحراف معیار	انحراف استاندارد میانگین
برنامه ریزی	۷۹,۵	۴,۳۶	۲۵
اجرا	۷۳,۵	۶,۱۲	۳۹
نظارت	۷۵,۳	۵,۳۸	۳۰

جدول شماره (۲) توزیع پراکندگی عملکردی مدیریت شورای شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر

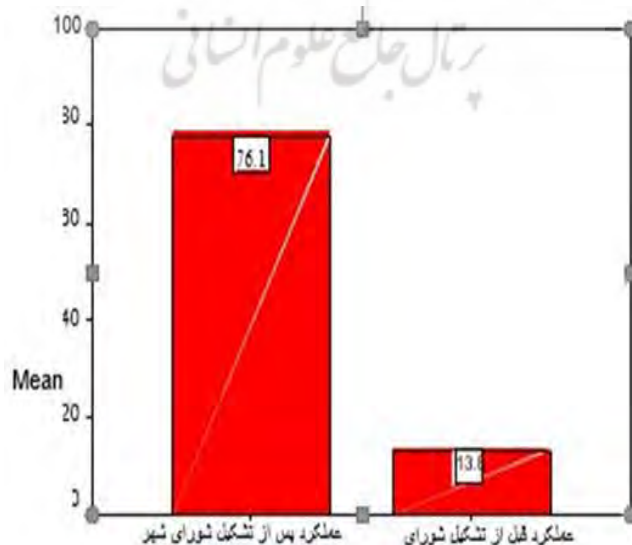
نمودار (۲) عملکرد مدیریتی شورای شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر

آیا عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر در زمینه ی هماهنگی با نهادهای ذیربط برای یکپارچه سازی مدیریت شهری اثر بخش بوده است؟

با توجه به جدول شماره (۳) مشاهده می شود میانگین یکپارچه سازی مدیریت شهری تبریز در قبل از استقرار شورای شهر برابر با ۱۳٫۸۳ و انحراف معیار ۹٫۰۹۳ و انحراف استاندارد میانگین ۳۲ بوده است، همچنین میانگین یکپارچه سازی مدیریت شهری تبریز پس از استقرار شورای شهر برابر با ۷۶٫۱ و انحراف معیار ۵٫۲۸ و انحراف استاندارد میانگین ۲۷ می باشد، در نتیجه ملاحظه می گردد که پس از استقرار شورای شهر تبریز عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر در زمینه ی هماهنگی نهادهای ذیربط برای ایجاد یکپارچگی مدیریت شهری تبریز، اثر بخش بوده است، این اثر بخشی در حد زیادی بوده است.

متغیر	میانگین	انحراف معیار	انحراف استاندارد میانگین
قبل از تشکیل شورا	۱۳٫۸۳	۹٫۰۹۳	۳۲
بعد از تشکیل شورا	۷۶٫۱	۵٫۲۸	۲۷

جدول شماره (۳) توزیع پراکندگی عملکرد مدیریتی شهر تبریز قبل و پس از استقرار شورای شهر برای یکپارچه سازی مدیریت شهری

نمودار (۳) عملکرد مدیریتی شهر تبریز قبل و پس از استقرار شورای شهر برای یکپارچه سازی مدیریت شهری

نتیجه گیری و دستاوردهای پژوهشی

با توجه به گسترش و رشد شهرنشینی، زندگی در شهرها نیز پیچیده شده و اداره امور شهرها بخصوص کلانشهرها در ایران دچار مشکل گردیده است، برای فایق آمدن بر این مشکلات باید یکپارچگی مدیریت شهری بوجود آید، برای رسیدن به مدیریت شهری یکپارچه باید سازمانهای شهری امور شهری را بطور هماهنگ باهم هدایت کنند و نظارت کند. مدیریت شهری در ایران از زمانهای دور وجود داشته است مدیریت شهری به معنای مدرن در ایران با تصویب قانون بلدیة در سال ۱۲۸۶ آغاز و به علت تمرکزگرایی با شکست مواجه شد. در دوره پهلوی نیز تمرکزگرایی شدیدی بوجود آمد و عملاً در مدیریت شهری مشارکت عمومی وجود نداشت. بعد از انقلاب اسلامی نیز وقفه ای دو دهه ای حاصل شد، اما در سال ۱۳۷۷ اولین انتخابات شورای شهر انجام شد با این انتخابات گام بزرگی در مشارکت مردم در اداره شهرها برداشته شد برای نیل به هدف مدیریت شهری واحد و یکپارچه در کشور باید مدیریت های فرادستی از دخالت خود در مدیریت شهرها کاسته، به نهاد شورا و نهادهای مردمی قدرت بیشتری در اداره امور شهر محول نماید. همچنین شوراها و نهادهای محلی در شهرهای ایران نیز باید با توجه به مسائل مرتبط با شهر خود به برنامه ریزی برای توسعه، ایجاد شهر سالم و مطلوب پردازند. در نهایت رسالت اصلی مدیریت شهری ارتقا کیفیت زندگی و رفاه و آسایش بیشتر شهروندان است و این مهم بدست نخواهد آمد مگر با یکپارچگی مدیریت شهری از طریق سازمانهای مسئول و ذیربط. (شوراها، نهادهای محلی و مشارکت مردمی و شهرداریها). عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر در زمینه ی (برنامه ریزی، اجرایی، نظارت و) بسیار اثر بخش بوده است.

با توجه به جدول شماره (۱) مشاهده می شود میانگین عملکردی مدیریت شهری تبریز در قبل از استقرار شوراها در زمینه برنامه ریزی با میانگین ۱۵/۴۵ و انحراف معیار ۸/۲۵ و انحراف استاندارد میانگین ۳۸/ بدست آمده، به لحاظ اجرایی هم میانگین برابر با ۱۲/۵۸ با انحراف معیار ۹/۸۸ و انحراف استاندارد میانگین ۴۵/ بوده، همچنین به لحاظ نظارتی میانگین ۱۳/۴۵ و انحراف معیار ۹/۱۵ و انحراف استاندارد میانگین ۴۱/ بدست آمده است. با توجه به جدول شماره (۲) مشاهده می شود میانگین عملکردی مدیریت شهری تبریز پس از استقرار شوراها در زمینه برنامه ریزی با میانگین ۷۹٫۱ و انحراف معیار ۴/۳۶ و انحراف استاندارد میانگین ۲۵/ بدست آمده، به لحاظ اجرایی هم میانگین برابر با ۷۳٫۵ با انحراف معیار ۶/۱۲ و انحراف استاندارد میانگین ۳۹/ بوده، همچنین به لحاظ نظارتی میانگین ۷۵/۰۳ و انحراف معیار ۵/۳۸ و انحراف استاندارد میانگین ۳۰/ بدست آمده است. در نتیجه مشاهده می گردد که عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر در مدیریت شهری در زمینه برنامه ریزی و اجرا و نظارت، اثر بخش بوده است، این اثر بخشی زیاد چشمگیر می باشد. بررسی عملکرد اثربخش شوراها ی اسلامی کلانشهرهای ایران این واقعیت را نمایان نموده که یکسری مشکلات در راه تحقق کامل عملکرد اثر بخش شوراها وجود دارد. از جمله این مشکلات می توان به ابهام در قانون شوراها ی اسلامی شهر، روحیه ی فردگرایی و عدم مشارکت مردم و مسؤولان، نداشتن تجربه و مهارت و تخصص لازم اعضای شورای اسلامی شهر برای تصمیم گیری در امور محلی اشاره کرد. عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر در زمینه ی هماهنگی با نهادهای ذیربط برای یکپارچه سازی مدیریت شهری اثر بخش بوده است. با توجه به جدول شماره (۳) مشاهده می شود میانگین یکپارچه سازی

مدیریت شهری تبریز در قبل از استقرار شورای شهر برابر با ۱۳,۸۳ و انحراف معیار ۹/۰۹۳ و انحراف استاندارد میانگین ۳۲/ بوده است، همچنین میانگین یکپارچه سازی مدیریت شهری تبریز پس از استقرار شورای شهر برابر با ۷۶/۱ و انحراف معیار ۵/۲۸ و انحراف استاندارد میانگین ۲۷/ می باشد، در نتیجه ملاحظه می گردد که پس از استقرار شورای شهر تبریز عملکرد مدیریتی شهر تبریز پس از استقرار شورای شهر در زمینه ی هماهنگی نهادهای ذیربط برای ایجاد یکپارچگی مدیریت شهری تبریز، اثر بخش بوده است، این اثر بخشی زیاد بوده است. بطور کلی از تحقیق حاضر این نتیجه حاصل گردید، در مجموع جایگاه شوراها در مدیریت شهری شهر تبریز مناسب بوده است. به دلیل وجود برخی مشکلات که در بالا اشاره شده است، شوراها نمی توانند بر روند تهیه طرحهای توسعه شهری نظارت و کنترل کافی داشته باشند و بنابراین این طرحها بدون مشارکت نهادهای محلی و شهروندان تهیه و تدوین شده و در عمل با شکست مواجه می گردند. بنابراین شوراها هر شهر بخصوص شهر تبریز می بایست با توجه به شرایط محلی خودشان اقدام به برنامه ریزی نمایند که منافع عمومی و رفاهی شهروندان را در نظر گرفته و تامین نماید که در دهه ی اخیر این اتفاق رخ داده است.

در نهایت برای تواناسازی مدیریت شهری بر اساس تشکیل شوراهای شهری در شهر تبریز راهکارهای زیر پیشنهاد می گردد:

- ۱- ایجاد بستر مشارکت مردم شهر تبریز در طرح های شهری از نظر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- ۲- بسترسازی مشارکت مردم با سازمانهای ذی ربط در مدیریت شهری تبریز
- ۳- شورای شهر باید به عنوان هماهنگ کننده ارتباط بین بخش دولتی و بخش عمومی باشد
- ۴- برگزاری سمینارها و کارگاه های آموزشی در رابطه مدیریت شهری، وظایف شورای شهر و مشارکت نهادها باهم برای استاندارکاران مدیریت شهری و مردم شهر
- ۵- آموزش نیروی انسانی ماهر و متخصص در اداره امور شهری و برنامه ریزی و نظارت و اجرا
- ۶- تخصص گرایی در زمینه مدیریت شهری و پایداری مدیریت شهری
- ۷- برنامه ریزی دقیق برای اجرا و نظارت بر طرح های شهری
- ۸- هماهنگی و انسجام برای توسعه یکپارچه مدیریت شهری باید بین شوراها، سازمانهای ذی ربط و مردم شکل بگیرد.

منابع

- آسیابانی، الهام، (۱۳۹۳)، «ارزیابی طرحها و برنامه های توسعه شهری با رویکرد (کربن صفر) مطالعه موردی:شهرتبریز»، پایان نامه فوق لیسانس جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی تهران، پردیس بین المللی ارس دانشگاه تبریز، صص ۱۱۳-۱۲۰
- اشتریان، کیومرث؛ کریمی فرد، حسن، (۱۳۹۵)، «نقد و بررسی عملکرد شوراهای اسلامی شهر در ایران»، فصلنامه دولت پژوهی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، سال دوم، شماره هفت، صص: ۹۵-۱۳۲
- رضایی فرخند، احد، (۱۳۹۳)، «مطالعه مروری مقالات مدیریت یکپارچه شهری»، ششمین کنفرانس ملی برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد. صص ۱-۳۵.

سعیدنیا، احمد، (۱۳۸۳)، «مدیریت شهری»، مجموعه کتابهای سبز شهرداری، جلد یازدهم، انتشارات سازمان شهرداریهای کشور، تهران. صص ۱-۱۱۷

شیخی، ایوب؛ سهی، زهرا، رنجبر، مریم؛ اولادی، مریم، (۱۳۹۴)، «تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و مدیریت شهری با نقش میانجی مشارکت شهروندان (مطالعه موردی: شهرداری کرمان)»، فصلنامه مدیریت شهری، سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور، شماره چهل و سوم، صص: ۴۱۱-۴۲۳.

صفری، سعید، بیگی نیا عبدالرضا، سمیع زاده مهدی، ذاکری فر سیدجمال، (۱۳۹۴)، «طراحی و سازماندهی مولفه های اندازه گیری مدیریت شهری با تاکید بر حکمرانی خوب و ارزیابی متوازن»، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، سال چهارم، شماره ی چهارم (پیاپی ۱۶)، صص ۱۰۷-۱۲۵.

کیا، علی اصغر؛ لطیفی، غلامرضا؛ رسولی، محمدرضا؛ محمداحسان، کاظم نیا، (۱۳۹۵)، «نقش رسانه های جمعی در مدیریت شهری (مطالعه ی موردی: مناطق ۲۲ گانه ی شهرداری تهران)»، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، سال چهارم، شماره چهارم (پیاپی ۱۶)، صص: ۱۲۷-۱۳۸.

کیانی، اکبر؛ فاضلنیا، غریب؛ سالاری سردری، فرضعلی، (۱۳۹۱)، «مقایسه تطبیقی رویکرد مدیریت سنتی و جدید شهری در ایران»، دوفصلنامه پژوهش های بوم شناسی شهری، سال چهارم، شماره دو (پیاپی ۸)، صص: ۸۱-۱۰۰.

لطیفی غلامرضا، (۱۳۸۵)، «فرایند مدیریت شهری در دوران پس از جنگ در شهر تهران»، فصلنامه انسان و محیط زیست، شماره ۱۳، صص ۱۱۰-۱۱۱.

مظفری، پیمان؛ مولائی هاشجین، فرشته، (۱۳۹۳)، «بررسی نقش شوراهای اسلامی شهر در مدیریت شهری، مطالعه موردی شورای اسلامی شهر هاشجین در طول ۳ دوره»، اولین کنگره تخصصی مدیریت شهری و شوراهای شهر، مرکز همایشهای ایران، تهران. صص: ۱-۱۴

یوسفی آسیه، (۱۳۸۵)، «مدیریت شهری و شوراهای اسلامی»، ماهنامه اقتصاد توسعه، شماره ۱۳ و ۱۴ دیماه و بهمن ماه، صص: ۳۸-۴۰.

Abbott J. (2013). "Sharing the city: community participation in urban management". **Routledge, London**

Abedi Jafari, et al, (2010). "A Comparative Study of Graduate Studies of Urban Management Program in Iran with Similar Programs in other Countries and Designing the Program at Doctorate Level", **European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences**, No. 23, pp: 67-75.

Bačlija, I. (2011). "Urban management in a European context", **Urbani izziv**, Vol. 22, No. 2, pp: 137-146.

Bramwell, B., Lane, B. (2011), "Critical research on governance and sustainability", **Journal of Sustainable Tourism**, Vol. 19. Nos 4/5, pp. 411-21.

Khazae M, Razavian, M.T. (2012). "The Role of Urban Management in City Spatial Development Case Study Nahavand City", **International Research Journal of Applied and Basic Sciences**. Vol. 3, No. 3, pp 659-666.

Hopkins, L. D. (2014). "It's about Time: Dynamics Failure, Using Plans, and Using Coalitions". **Town Planning Review**, Vol. 85, No 3, pp: 313-318.

Hopkins, L. D., Knaap, G. (2013). "The 'Illinois School' of Thinking about Plans". **Paper presented at the AESOP/ACSP Joint Meeting, Dublin, Ireland.**

IE University, (2017). "Urban Management I". **IE Publishing Department University**. <https://www.ie.edu/university/about/faculty/ricard-frigola>.

Malek Mahmudi, A., Saremi, H.R, (2015). "The Role of Citizen Participant in Urban Management (Case Study: Aligudarz City)", **American Journal of Engineering Research**, Vol 4, No1, pp: 70-75

- Momeni, M., Azizi H., Taghinia, M, (2011). "Urban Management based on Citizen Participation to Enhance Quality of Life in Tehran", **International Conference on Change for Stability: Lifecycles of Cities and Regions, 18-20 may 2011. Real Corp.** pp 1079-1085.
- Morrison, A. (2013). "Marketing and Managing Tourism Destinations", **Routledge, London and New York, NY.**
- Pearce, D.G. (2015). "Urban Management, Destination Management and Urban Destination Management: A Comparative Review with Issues and Examples from New Zealand", **International Journal of Tourism Cities**, Vol. 1 No. 1, Emerald Group Publishing Limited, pp. 1-17.
- Pearce, D.G. and Schanzel, H.A. (2015), "Destinations: Tourists' Perspectives from New Zealand", **International Journal of Tourism Research**, Vol. 17, No. 1, pp. 4-12.
- Pike, S. and Page, S.J. (2014), "Destination marketing organizations and destination marketing: a narrative analysis of the literature", *Tourism Management*, Vol. 41, pp: 1-26. Doi: 10.1016/j.tourman.2013.09.009.
- Pourahmad, A, Lotfi, S, Omranzadeh, B, Mahdi, A. (2015), **International Journal of Management Science**, Vol. 2, No. 1, pp: 1-12.
- Siemens Corporation, (2010). "City of the Future", Accessed 20 August, http://www.itsolutions.siemens.com/b2b/it/en/global/Documents/Publications/city-of-the-future_PDF_e.pdf
- Zhou, L., Wu Y., (2015). "Urban Management Mode and the Choice Under the Trend of New Urbanization", **Proceedings of the 19th International Symposium on Advancement of Construction Management and Real Estate**, <http://www.springer.com/978-3-662-46993-4>, pp: 13-22.
- Wang, Y. and Pizam, A. (Eds) (2011). "Destination Marketing and Management: Theories and Applications", **CABI, Wallingford**, pp. 1-20.